

TEMAT NR 12: ROLA PAŃSTWA W GOSPODARCE

1. PAŃSTWO JAKO PODMIOT EKONOMICZNY.

Nie ma zgody wśród naukowców czy polityków co do dopuszczalnego zakresu ingerencji (interwencjonizmu) państwa w życie społeczno ekonomiczne. Trzeba zaznaczyć, że zarówno wszechwładza państwa, jak i nadmierne ograniczenie jego roli mogą przynieść negatywne skutki. Aktywność państwa w gospodarce może przybierać różne formy i mieć rozmaite uzasadnienie.

W gospodarce zadaniem państwa jest:

- tworzenie podstaw prawnych i warunków sprzyjających rozwojowi ekonomicznemu, społeczno gospodarczemu;
- zapewnienie ochrony praw własności, wolności gospodarowania i konkurencji;
- wspieranie przedsiębiorczości, rozwoju, zatrudnienia i równowagi ekonomicznej.

Państwo może być również właścicielem części przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku i tym samym dostarczycielem dóbr (towarów i usług).

2. GŁÓWNE FUNKCJE EKONOMICZNE PAŃSTWA.

Wyróżnia się następujące funkcje państwa dotyczące gospodarki rynkowej:

- **funkcja adaptacyjna**, polegająca na podejmowaniu działań zgodnych ze zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi (np. zmianami w stosunkach międzynarodowych, konfliktami zbrojnymi).
- **funkcja stabilizacyjna**, polegająca na stabilizacji koniunktury gospodarczej w dłuższym czasie za pomocą instrumentów, takich jak podatki, ilość pieniędzy w obiegu, przeciwdziałanie bezrobociu; w ramach funkcji stabilizacyjnej wyróżnia się politykę makro- i mikroekonomiczną;
- **funkcja alokacyjna** (Alokacja to podział i przeniesienie ograniczonych zasobów między różne dziedziny), polegająca na zmianie udziału władz publicznych w podziale dochodów, w finansowaniu sektorów publicznych (np. publiczna służba zdrowia, szkolnictwo, ochrona środowiska czy obrona obywateli) albo określaniu niezbędnego zakresu własności publicznej. W ramach tej funkcji poszukuje się takich rozwiązań instytucjonalno-prawnych, które pozwalają na precyzyjne rozgraniczenie praw własności do poszczególnych zasobów między różne społeczności i instytucje, tak aby w przypadku niekontrolowania własności nie dochodziło do marnotrawstwa zasobów. Przeciwdziała się także praktykom monopolistycznym.

- **funkcja redystrybucyjna**, polegająca na poprawianiu podziału dochodów osiąganych za pomocą systemu podatkowego, a także na uzupełnianiu dochodów przez świadczenia socjalne. Funkcja ta przyczynia się do wyrównywania poziomu życia w społeczeństwie.

3. GŁÓWNE NARZĘDZIA (INSTRUMENTY) ODDZIAŁYWANIA PAŃSTWA NA GOSPODARKĘ.

Do realizacji powyższych funkcji państwo wykorzystuje tzw. **instrumenty polityki ekonomicznej**, które wpływają na kształtowanie podaży i popytu. Należą do nich instrumenty:

- **polityki pieniężnej** (polega ona m.in. na prowadzeniu, najczęściej przez bank centralny, systematycznych działań mających na celu zapewnienie stabilności cen),
- **polityki dochodowej** (polega ona m.in. na bezpośredniej ingerencji w proces ustalania wysokości płac i cen),
- **polityki zatrudniania** (polega ona m.in. na oddziaływaniu na rynek pracy pod kątem potrzeb gospodarki kraju),
- **polityki budżetowej** (polega ona m.in. na ustalaniu wysokości oraz proporcji dochodów i wydatków budżetowych).

4. PRZECIWDZIAŁANIE INFLACJI I BEZROBOCIU.

W gospodarce rynkowej polityka pieniężna musi być prowadzona w sposób precyzyjnie powiązany z polityką dochodową i budżetową. Bardzo restrykcyjna polityka pieniężna może powodować redukcję zatrudnienia, a nadmiernie ekspansywna – może sprzyjać inflacji i – ze względu na zagrożenia związane ze spadkiem płac – powodować wzrost żądań finansowych pracowników. Ponieważ nie można osiągnąć jednocześnie pełnego zatrudnienia i stabilnych cen, ważnymi problemami, które muszą rozwiązać państwa prowadzące gospodarkę rynkową, są **inflacja** (proces wzrostu poziomu cen) i nadmierne **bezrobocie** (zjawisko polegające na tym, że pewna część ludzi zdolnych do pracy i jej poszukujących nie znajduje zatrudnienia).

a) Sposoby przeciwdziałania inflacji:

- hamowanie wzrostu cen przez odpowiednie hamowanie wzrostu płac (np. negocjacje ze związkami zawodowymi, podatek od nadmiernego wzrostu wynagrodzeń, dążenie do tego, aby wzrost płac nie dokonywał się dzięki wydajności pracy),
- zwiększanie dochodów państwa (np. przez podniesienie podatków, zmniejszanie wydatków budżetowych),
- regulowanie dopływu pieniądza do obiegu za pośrednictwem banku centralnego, którym w Polsce jest Narodowy Bank Polski,

- zlikwidowanie monopolu i dążenie do stworzenia konkurencji doskonałej.

b) Sposoby zwalczania bezrobocia:

- pobudzanie procesów gospodarczych (np. przez zmiany w *Kodeksie pracy*, działania na rzecz przyciągania inwestorów zagranicznych, którzy stworzą nowe miejsca pracy, zmiany podatkowe, zachęty do uruchamiania działalności gospodarczej),
- aktywizacja bezrobotnych w ramach programów umożliwiających uzyskanie nowych kwalifikacji,
- lepsze i szybsze dopasowywanie produkcji do zmieniających się potrzeb rynkowych,
- wspieranie rozwoju inwestycji i programów budownictwa mieszkaniowego, przy których bezrobotni mogą znaleźć zatrudnienie, a firmy możliwość zbytu dla swoich produktów i usług,
- zwiększanie konkurencyjności krajowych produktów,
- pobudzanie przedsiębiorczości,
- ochrona istniejących miejsc pracy,
- wzrost zatrudnienia przez zmniejszenie kosztów pracy.

Współcześnie w zależności od stopnia i sposobu ingerencji państwa w mechanizm rynkowy istnieją różne modele gospodarki rynkowej (np. anglosaski, skandynawski). Skrajną postacią gospodarki rynkowej byłaby gospodarka wolnorynkowa, pozbawiona całkowicie wpływu państwa.

5. INTERWENCJONIZM PAŃSTWOWY.

Mianem interwencjonizmu państwowego określamy doktrynę ekonomiczną promującą aktywne zaangażowanie państwa w procesy gospodarcze, proces tworzenia przez organy państwowe mechanizmów oddziaływania na gospodarkę. Interwencjonizm państwowy jest przeciwieństwem liberalizmu gospodarczego. Interwencjonizm zakłada uczestniczenie organów władzy w krajowych procesach ekonomicznych, co ma odpowiednio ożywić gospodarkę, a w ostatecznym rozrachunku przyczynić się do wzrostu gospodarczego, ograniczenia liczby bezrobotnych oraz poprawienia koniunktury gospodarczej (poprzez stymulację popytu) – są to trzy podstawowe założenia, cele interwencjonizmu.

Interwencjonizm jest stosowany jako środek pomocniczy zwłaszcza w momencie załamania koniunktury krajowej albo w czasie kryzysu ekonomicznego. Państwo posiada odpowiednie środki, by powstrzymać załamanie się rozwoju gospodarki, poprzez konkretne działania jest w stanie uregulować pewne procesy ekonomiczne.

Do najbardziej popularnych narzędzi polityki interwencjonizmu należą, m.in.: polityka budżetowa oraz monetarna, inwestycje państwowe, dotacje, protekcjonizm oraz regulacja

cen. Każdy z tych środków może być wcielony w życie poprzez konkretne działania, np. zwiększenie stóp procentowych, bezpośrednie dofinansowywanie przedsiębiorstw borykających się z problemami finansowymi czy przejęcie kapitału firm prywatnych przez państwo (nacionalizacja).

Interwencjonizm państwowy powinien być stosowany w odpowiednich granicach i z wielką ostrożnością, bowiem może się on również przyczynić do pogorszenia sytuacji finansowej państwa, które zwiększa wydatki budżetowe, co czasem może skutkować zagrożeniem inflacją.

MATERIAŁY I POMOCY EDUKACYJNE DO TEMATU – ROLA PAŃSTWA W GOSPODARCE

Krok w przedsiębiorczość, Podręcznik do podstaw przedsiębiorczości dla szkół ponadgimnazjalnych, Zbigniew Makieła, Tomasz Rachwał, Nowa Era, Warszawa 2014

Portale i strony internetowe - eszkola.pl, pl.wikipedia.org, pytanie-dnia.pl, epodreczniki.pl, www.podrecznik.edugate.pl, pytania5g.wordpress.com, film Mechanizmy rynkowe: odcinek 5 „Rola państwa w gospodarce” na YouTube.

POLECENIA DO WYKONANIA

Proszę przeczytać powyższe streszczenie, ewentualnie temat z podręcznika „Rola państwa w gospodarce”, str. 48 – 51 lub skorzystać ze źródeł internetowych, a następnie odpowiedzieć

na następujące pytania i wysłać odpowiedzi do 12 maja 2020 r. na e-maila: rsegda1@o2.pl:

- 1. Wymień i opisz główne funkcje ekonomiczne państwa.**
- 2. Podaj i scharakteryzuj główne instrumenty oddziaływania państwa na gospodarkę.**
- 3. Wyjaśnij pojęcie interwencjonizmu państwowego, jego podstawowe cele i narzędzia.**

W razie problemów proszę pisać do mnie na wyżej podanego e-maila.